

Здібності у структурі професійно важливих якостей персоналу оперативних підрозділів міліції

Стаття присвячена аналізу поглядів на здібності як компоненти професійно важливих якостей, виявленню останніх у працівників оперативних підрозділів міліції. Структура професійно важливих якостей не однорідна, але "ядро" в ній складають професійні здібності. Серед таких здібностей у досліджуваній категорії працівників виокремлюють загальні і спеціальні.

Ключові слова: професійно важливі якості, професійно значущі якості, здібності (загальні та спеціальні), професійні здібності, інтелект, психологічні "одиниці" професійної придатності.

Статья посвящена анализу взглядов на способности как компоненты профессионально важных качеств, выявлению последних у работников оперативных служб милиции. Структура профессионально важных качеств не однородная, но ядро в ней составляют профессиональные способности. Среди таких способностей у исследуемой категории работников выделяют общие и специальные.

Ключевые слова: профессионально важные качества, профессионально значимые качества, способности (общие и специальные), профессиональные способности, интеллект, психологические единицы профессиональной пригодности.

Актуальність проблеми. У силу складності соціально-психологічного феномена понять "праця" і "професія", до професійно важливих якостей традиційно відносять широкий спектр - від природних задатків до професійних знань і вмінь, а також індивідуальні властивості особистості (мотивацію, спрямованість, характер), психофізіологічні (темперамент, особливості вищої нервової діяльності), психічні процеси (пам'ять, увагу, мислення, уяву). Більшість науковців основою професійно важливих якостей вважають спеціальні здібності. У контексті професіографії професійно важливі якості розглядаються як компоненти професійної придатності, тобто такі якості, які необхідні для успішного вирішення професійних завдань. У науковій літературі підсистема професійно важливих якостей виділяється, змістовно та інструментально описується, а також інтерпретується різними вченими як менш або більш інтегровані психологічні "одиниці" професійної придатності у системі "здібності" - "професійно важливі якості" - "компетентність" - "потенціал" - "майстерність". Тому дослідження здібностей у структурі професійно важливих якостей є необхідною умовою для визначення професійної придатності фахівців.

Мета статті - здійснивши аналіз результатів наукових досліджень вчених, виокремити здібності у структурі професійно важливих якостей працівників оперативних служб міліції.

Аналіз останніх досліджень, в яких започатковано вирішення даної проблеми і на які спирається автор. Багато вітчизняних і зарубіжних науковців у різні часи досліджували проблему здібностей і професійно важливих якостей у різних категорій фахівців (В.Г.Андросюк, В.І.Барко, Б.І.Бараненко, Б.І.Безпалов, В.О.Бодров, Л.Ф.Бурлачук, С.П.Бочарова, Д.Векслер, К.М.Гуревич, В.М.Дружинін, Д.М.Завалішина, Ю.Б.Ірхін, Л.І.Казміренко, Я.Ю.Кондратьєв, О.М.Корнєв, М.В.Кроз, Є.О.Клімов, В.В.Кулагін, Н.С.Лейтес, В.С.Медведєв, В.С.Мерлін, І.І.Приходько, В.В.Романов, С.Л.Рубінштейн, Б.М.Теплов, В.М.Синьов, В.Є.Чудновський, О.В.Шаповалов, В.Д.Шадриков, О.Г.Шмельов, С.І.Яко-венко та ін.). У широкому розумінні професійно важливі якості психологія праці розглядає як здібність людини до діяльності, що виступає у ролі внутрішніх психологічних характеристик суб'єкта, тобто поняття "професійно важливі якості" вживається як синонім "професійні здібності". Оскільки здібності, на думку Б.М.Теплова, за своєю суттю є поняттям динамічним, існують тільки у русі і тільки у розвитку (а розвиток здійснюється у процесі конкретної діяльності), то здібності не виникають поза діяльністю. Далі вчений зазначав, що "ніхто не може передбачити, до яких меж розвиватиметься та чи інша здібність... вона може розвиватися безмежно... практично рамки розвитку людських здібностей визначаються лише такими факторами, як тривалість життя, методи виховання і навчання" [13, С. 266].

В.Д.Шадриков, розвиваючи положення С.Л.Рубінштейна і Б.М.Теплова, дійшов висновку, що категорія "здібності" є психологічною конкретизацією категорії "властивості" [15, С. 14]. Відмінність здібностей від рис, на думку А.Г.Шмельова, слід вважати відносною, "здібність - це звичайна риса" [16, С. 81]. Так, схильністю називають спеціальну здібність, яка перетворилася одночасно у мотиваційну рису і відповідний інтерес [16, С. 83]. Отже, сфери здібностей і рис тісно взаємодіють між собою, але вони відносно незалежні від нижніх когнітивних функцій. Проміжні між рисами і пізнавальними здібностями психічні властивості часто позначаються поняттям "когнітивний стиль" (гнучкість-ригідність, аналітичність-синтетичність, імпульсивність-рефлексивність та ін.). Дослідники цієї галузі К.М.Гуревич, В.М.Дружинін, Є.О.Клімов, В.В.Кулагін, В.С.Мерлін, В.Д.Шадриков вважають, що здібності потрібні для успішного формування динамічного сполучення рис особистості і тісно пов'язані із загальною спрямованістю, інтересами та схильностями. Здібності не звужуються до окремих психічних проявів і до їх структури не входять властивості темпераменту і характеру, хоч вони й є індивідуально-змінні.

Загальновідомо, що здібності поділяють на дві великі групи: загальні і спеціальні, а також виокремлюють особливу групу - здібності до спілкування і взаємодії з людьми. Д.М.Завалішина (1991) пов'язує загальні

здібності із загальними умовами діяльності, а спеціальні - з окремими видами діяльності, тим самим розрізняючи їх не за видами психічної функціональної системи, а за видами діяльності. На думку С.Л.Рубінштейна, "...спеціальні здібності визначаються стосовно окремих спеціальних галузей діяльності" [11, С. 26]. За концепцією Є.О.Клімова, спеціальні здібності обумовлені вимогами конкретної професії, а загальні здібності визначаються загальними вимогами усіх професій, об'єднаних в один тип діяльності (тобто, професійні здібності можна визнати як складну, інтегративну властивість особистості, що характеризує її професійну психологічну придатність до діяльності типу "людина-людина").

Так, Н.С.Лейтес та Д.Векслер до загальних здібностей відносять, перш за все, властивості розуму (тому часто загальні здібності називають загальними розумовими здібностями і діагностуються за допомогою тестів інтелекту). Загальні здібності вчені пов'язують із провідною активністю суб'єкта (Н.С.Лейтес), з інтелектом, научуваністю і креативністю (Д.Векслер, В.М.Дружинін, В.Є.Чудновський). Фахівці визначають інтегральний показник загальних здібностей і діагностику параметрів інтелектуального розвитку особистості, зокрема: здібність до узагальнення та аналізу інформації, просторове мислення, стійкість і гнучкість мисленнєвих процесів, стійкість уваги.

Емпіричні дані підтверджують наявність генетичного зв'язку між загальними і спеціальними здібностями. О.Г.Шмельов до спеціальних здібностей відносить психічні процеси: сприймання, увагу, пам'ять, уяву, волю, мислення [16, С. 81]. Діагностика спеціальних здібностей у більшості випадків переслідує мету прогнозування професійної успішності. Водночас, дослідження психологів школи В.Д.Шадрикова підтвердили виключну роль загальних здібностей людини у досягненні успіху в різних видах професійної діяльності, а в складних умовах - мають потенційну можливість перетворюватися на спеціальні професійні здібності, спрямованість і розвиток яких визначають вроджені задатки. Розвиваючи положення провідних вчених, В.Д.Шадриков [16, С. 260] увів поняття загальної обдарованості, яку визначив як професійну придатність до широкого кола діяльностей або сполучення здібностей, від яких залежить успішність різних діяльностей. Але й у цьому випадку загальне не передує конкретному, а навпаки, є результатом синтезу окремих елементів. Спеціальні здібності, на думку вчених (О.О.Деркач, В.Г.Зазикін) відображаються у професійній компетентності.

Дослідники здібностей відмічають, що для більшості професій важливою умовою професійної придатності є достатній рівень сформованості інтелекту. Під інтелектом В.М.Дружинін [6, С. 18] розуміє здібності, які визначають загальну успішність адаптації людини до нових ситуацій шляхом вирішення завдань у внутрішньому плані дій при домінуючій ролі свідомості. К.М.Гуревич визначає інтелект як "власний кожній людині психофізіологічний механізм, що перебуває в дії постійно та служить умовою, передумовою набуття, переробки й застосування інформації" [5, С. 17]. Вчений також наголошував на неправомірності отождолення понять "рівень розумового розвитку", "інтелект" та "научуваність". Інтелект тривалий час розглядався як єдина і неділима властивість. Однак факторний аналіз показав, що інтелект являє собою ряд відносно незалежних здібностей, таких як вербальні, математичні, просторові, мнемічні. Поряд із цим було доведено, що інтелектуальний розвиток знаходиться у певній залежності від рівня розвитку спеціальних здібностей, наприклад сенсорних, а тому дані щодо їх виразності потрібні навіть для правильного розуміння закономірностей розвитку інтелекту [10, С. 93].

До структури загальних здібностей включають і "неінтелектуальні" індивідуально-вольові властивості особистості, що забезпечують продуктивність оволодіння професійними знаннями і вміннями [2; 10; 15]. Так, у ході професіографічних досліджень діяльності працівників оперативних служб міліції було встановлено, що до професійно важливих якостей також належать мотиваційно-ціннісні властивості особистості. Науковцями було встановлено, що у більшості працівників оперативних служб (близько 70%) професійний вибір був полімотивований [4, С. 2128], що підтверджує наявність особистої зрілості. Серед мотиваційних факторів значимими виступають ті, що викликають відчуття змістовності існування і сприяють особистісному зростанню: прагнення до спілкування, до живої, цікавої, нешаблонної роботи, бажання перевірити себе, укріпити волю, бути значимим серед оточуючих. Ризик, боротьба, подолання труднощів, стреси у діяльності оперативних працівників також мають місце. Схильність до змагальності, конкуренції, азарту, високу мотивацію досягнень можна розглядати у якості позитивної мотиваційної характеристики. За результатами досліджень російських вчених, працівники оперативних підрозділів міліції у своїй професійній діяльності мають можливість певною мірою реалізувати близько тридцяти мотиваційних факторів [4].

Ряд вчених стверджують, що професійно важливі якості - це інтегральні психофізіологічні й психологічні утворення, які у процесі конкретної професійної діяльності трансформуються у спеціальні (професійні) здібності за механізмом функціональних систем [3, С. 79 та ін.]. При цьому через професійно важливі якості виявляються основні характеристики структури особистості, а саме: мотиваційна, когнітивна, емоційно-вольова. В.Д.Шадриков [15, С. 12] характеризує професійно важливі якості як "загально-соматичні й нейродинамічні властивості людського організму, психічних процесів, інтереси, світогляд і переконання, моральні якості". Вивчення "професійно важливих якостей суб'єкта діяльності" здійснював російський вчений В.О.Бодров, який вважає їх сукупністю не лише якості особистості, а також і фізичні, антропометричні, фізіологічні характеристики, що визначають успішність навчання та діяльності.

На кафедрі юридичної психології НАВСУ за допомогою методу експертної оцінки встановлено, що перша група професійно важливих якостей персоналу міліції має загальний характер і властива усім категоріям; друга група - міжфаховий і є спільною для окремих категорій; третя - притаманна працівникам окремих підрозділів [7]. В останній значимими професійно важливими якостями (на прикладі служби карного

розшуку) психологи називають: здатність до швидкої дії в умовах дефіциту часу; розвиненість уваги (стійкість у відволікаючих умовах, прискорене переключення, розподіл при виконанні декількох дій та завдань); професійну спостережливість; ефективність використання оперативної значущої інформації (прийняття рішення в умовах дефіциту інформації, точне відтворення інформації у потрібний момент); здібність до формування зорового образу за словесним описом (перцептивно-логічна екстраполяція); комунікативні здібності; здібність віднаходити нестандартні, оригінальні шляхи вирішення проблеми; аргументованість критичного аналізу ситуації; схильність до виправданого ризику; врівноваженість та самовладання у конфліктних ситуаціях; упевненість у собі та своїх можливостях; здібність до тривалого збереження активності при виконанні службових дій (висока працездатність); уміння логічно та обґрунтовано викладати інформацію; уміння адекватно оцінювати психічні стани і дії інших осіб (розвинена децентрація) [7, С. 15].

Так, до загальних професійно важливих якостей науковці відносять вірність міліцейському обов'язку і присязі, любов до Батьківщини, неухильне виконання професійного обов'язку, підтримання престижу професії, стійку професійну орієнтацію, прагнення до самоудосконалення і самореалізації. До спеціальних - моральні, характерологічні, інтелектуально-пізнавальні, морально-вольову надійність, психологічну стійкість, самооцінку, соціальну перцепцію, прагнення до професійної досконалості. Але, на думку науковців, цей комплекс залежить від наявності загальних професійно важливих якостей, тривалості професійного навчання і самопідготовки. Тобто, формування комплексу спеціальних професійно важливих якостей забезпечується під час набуття теоретичних знань і практичних навичок, що, у свою чергу, має свою абсолютну (матеріально-фінансову) і відносну (особистісно-змістовну) ціну (як довго буде продовжуватися професійне навчання, доки у суб'єкта не сформується система якостей для успішної, високоефективної і надійної професійної діяльності). Отже, люди з різним ступенем розвитку професійно важливих якостей, оволодівають професією та здійснюють професійні функції із різним ступенем успішності.

Деякі науковці юридичної галузі акцентують увагу не на професійно важливих якостях, а виокремлюють професійно значущі якості з їх наступною структурою: індивідуально-психологічні і психофізіологічні, соціально-психологічні, пізнавальні процеси, предметно-дійові [1, С. 19]. Саме за цією структурою "професійно важливі якості" і "професійно значущі якості" можна розглядати як синоніми. І.І.Приходько [9] за результатами свого дослідження, вважає за доцільне виокремлення групи значущих якостей у структурі професійно важливих. На нашу думку, у цьому є свій сенс (при необхідності виокремлення "ядра" у структурі професійно важливих якостей).

Наведені позиції надають особливого значення вивченню структури професійно важливих якостей персоналу оперативних підрозділів міліції, як ключового критерію, що забезпечує формування професійної придатності і характеризується не стільки сукупністю складових, як залежить від їхньої внутрішньої організації. Поштовх до такої думки нам дали матеріали лонгі-тюдних досліджень формування професіоналізму військових льотчиків (В.О.Бодров) та емпіричні дані вивчення професіоналізму державних службовців і персоналу Федеральної служби безпеки Росії (В.О.Толочек). Узагальнюючи погляди вчених на структуру професійно важливих якостей, ми дійшли висновку, що найбільш оптимальною є така: особистісний компонент (характеристики емоційної, вольової та мотиваційної сфер), сенсорно-перцептивний компонент (характеристики сприймання та уваги), гностичний або інтелектуальний компонент (характеристики процесу обробки інформації, прийняття рішення та інше), моторний компонент (характеристики психомоторних якостей та мовлення).

За результатами досліджень російських вчених виконання функціональних обов'язків оперативних підрозділів міліції вимагає наявності мотиваційних, орієнтаційних, операціональних, вольових та оціночних рис. Крім цього, науковці і практичні працівники виокремлюють наступні характеристики особистості, необхідні для здійснення професійної діяльності в оперативних підрозділах міліції: *соціально-психологічну культуру*: схильність і звичка до комплексного вирішення професійних завдань із урахуванням соціальних, політичних, правових і людських аспектів; уважність і повага до людини, її прав, свобод, гідності; співчуття до тих, хто потрапив у лихо; стійка орієнтація на розуміння психології іншої людини, її індивідуальних особливостей; постійне прагнення до науково достовірного вивчення і оцінки психологічних аспектів різних життєвих ситуацій, широка ерудиція); *психологічну культуру*: комплекс психологічних знань про особистість і юридичну діяльність, а також уміння та навички використання цих знань у професійних ситуаціях; *політичну культуру*: орієнтація на соціально-політичні цінності суспільства; *правову і педагогічну культуру*; *етичну культуру*: служіння суспільним інтересам шляхом зміцнення законності та правопорядку; безумовне виконання вимог закону та процесуальних норм; встановлення об'єктивної істини та прийняття справедливого рішення; співвідношення мети юридичної діяльності з моральними засобами її досягнення; самокритичність, готовність до конструктивного діалогу з опонентами; самостійність мислення, розумний скептицизм та конструктивний критицизм у спілкуванні; коректність та шанобливе ставлення до співрозмовника; *моральну культуру*, а звідси - моральні якості, принципи та переконання: чесність, правдивість, скромність, порядність, справедливість, людяність (не останнє місце займають стосунки у родині, виконання своїх батьківських обов'язків).

Деякі експерти з психології оперативно-розшукової діяльності відзначають поряд із самостійністю, сміливістю і персональною активністю, необхідність вираженої "схильності до виправданого ризику" [8, С. 57], особистісної та соціальної зрілості [1 та ін.], психологічної стійкості, яка інтегрує в собі професійний і життєвий досвід, морально-вольову надійність, відповідальність, рівень домагань, емоційну врівноваженість,

упевненість у собі, самоорганізованість, збереження (чи підвищення) працездатності у психологічно несприятливих оперативно-службових ситуаціях [2; 12, С. 19].

За даними досліджень В.О.Толочек [14], структура професійно важливих якостей не є постійною у часі (на стадіях підйому - "акме", досягненні і збереженні стабільності - "плато" та інерції - спаду) і має ієрархічну особливість, у якій може здійснюватися компенсація одних якостей іншими. Частіше за все, компенсація здійснюється суб'єктами діяльності за рахунок вольових зусиль із підключенням резервних можливостей. Виходячи з фундаментального положення психології щодо вирішальної ролі активності у розвитку особистості, можна припустити, що на основі стійких рис у процесі професійного навчання і підготовки, з накопиченням досвіду можна сформулювати професійно важливі якості курсантів оперативних спеціальностей.

Спираючись на дані, отримані за результатами аналізу низки нормативних документів, інструкцій, настанов та здійсненого аналізу наукової літератури, ми дійшли висновку, що у системі якостей персоналу оперативних підрозділів міліції можна виділити провідні, значимі і малозначимі. Але, як зазначає Б.І.Безпалов [3], лише частина цих якостей складає "ядро" професійної психологічної придатності. Саме таким "ядром" можна вважати професійно важливі якості, якими для персоналу оперативних підрозділів міліції є [8, С. 59]: психофізіологічні особливості, властивості психічних процесів, характерологічні риси, мотиваційно-ціннісні властивості.

Висновок. Дослідження вітчизняних науковців В.Г.Андро-сюка, О.М.Бандурки, С.П.Бочарової, Л.Ф.Бурлачука, В.І.Барка, Б.І.Бараненка, О.В.Землянської, Я.Ю.Кондратьєва, Л.І.Казмі-ренко, В.С.Медведєва, Н.В.Макаренка, В.М.Синьова, О.П.Сєве-рова, О.В.Шаповалова, С.І.Яковенка та ін.) і дані російських фахівців (Б.Г.Бовіна, Л.В.Васильєва, Н.І.Мягих, О.М.Столя-ренка, А.Д.Сафронова та ін.) дозволили нам виділити професійно важливі якості, які дають цілісне уявлення про виконання трудових функцій і відображають професійно значимі аспекти поведінки успішних працівників оперативних підрозділів міліції:

- інтелектуальні якості (вміння здійснювати відбір та селекцію службової інформації, здатність приймати правильне рішення у ситуації її неповноти та мінливості й при відсутності часу на обмірковування, логічність, розвинена інтуїція (схильність передбачати події та проблеми); практичність, кмітливість, швидкість мислення, здатність до постійної інтелектуальної активності; вміння оцінювати суперечливу інформацію та ін.);

- високий рівень активності (екстраверсія, сила збуджувального та гальмівного процесів, лабільність нервової системи);

- креативність (вміння бачити кілька можливих шляхів вирішення завдань, обирати з них найбільш ефективні, знаходити нові незвичайні рішення; генерувати нові ідеї, творча уява, здібність до дивергенції та асоціацій);

- пізнавальні якості: сприймання, професійна спостережливість, розвинені якості уваги, розвинена пам'ять; до якостей уваги відносять стійкість у відволікаючих умовах, прискорене переключення, розподіл при виконанні декількох дій, здатність помічати зміни в оточуючій обстановці, свідомо не зосереджуватись на них); до професійної пам'яті відносять: наочно-образну, логічну, оперативну, зорову, слухову, рухову, тобто здатність чітко відтворювати інформацію у необхідний момент і утримувати велику кількість фактів, пам'ять на зовнішність і поведінку людини, здатність точно відтворювати інформацію у потрібний момент, здатність легко запам'ятовувати словесно-логічний матеріал (терміни, цифри, прізвища), а також пам'ять на колір, форму, величину, рух, розташування об'єктів; здатність до впізнання факту за кількома ознаками;

- комунікативні якості (встановлення контакту з різними категоріями осіб, вміння швидко знаходити необхідний тон розмови, вигідну форму спілкування залежно від психологічного стану та індивідуальних властивостей співрозмовника; здатність до інтенсивної міжособистісної комунікації з асоціальними та кримінально орієнтованими особами; здатність розумно поєднувати ділові та особистісні контакти з оточуючими; уміння співвідносити власні дії з діями інших осіб; уміння відстоювати власну точку зору, проведення переговорів, здійснення психологічного впливу на партнера по спілкуванню, здатність вирішувати конфлікти, розвинені мовленнєві навички, доброзичливість);

- домінантно-лідерські якості (впевненість, перевага мотивації досягнення успіху, розкутість, здатність брати на себе відповідальність у складних ситуаціях, приймати рішення при умові дефіциті інформації);

- якості психологічної стійкості, тобто висока психофізіологічна витривалість; здатність до тривалої напруги сенсорних систем в умовах монотонії (оперативне спостереження, супроводження та очікування); стриманість та врівноваженість у конфліктних ситуаціях; здатність до саморегуляції та самоконтролю, обережність, здатність до рольового перевтілення ("безпомилкової гри"), здатність витримувати довготривалу емоційну напругу, тривожні стани, почуття страху, невизначеності;

- професійно-ділові якості, тобто моральна надійність, працелюбність, професійна цілеспрямованість, правдивість, відповідальність, любов до справи, вміння працювати з паперами і документами оперативного характеру, безумовне виконання вимог закону та процесуальних норм, прагнення до об'єктивної істини та справедливого рішення, співвідношення мети юридичної діяльності з моральними засобами її досягнення;

- вольові якості, тобто вміння володіти собою, своїм психічним станом; здатність вирішувати професійні завдання у ситуаціях, що супроводжуються високим ступенем особистого ризику й небезпеки для життя; здатність брати на себе відповідальність; об'єктивно оцінювати власні досягнення, сили та можливості; цілеспрямованість у подоланні труднощів; сміливість, принциповість, схильність до "виправданого ризику");

- фізичні якості (фізична сила; готовність до ситуацій силового єдиноборства зі злочинцями; тривала працездатність; спритність; здатність до швидкої дії в умовах дефіциту часу; підтягнутість, загальний стан здоров'я).

Список використаних джерел

1. Бараненко Б.І. Психологія оперативно-розшукової діяльності. Загальна частина: [навчальний посібник] / Борис Іванович Бараненко; за ред. Е.О.Дідоренка, Я.Ю.Кондратьєва (МВС України, Луган. акад. внутр. справ ім. 10-річчя незалежності України). - Луганськ: РВВ ЛАВС, 2003. - 272 с.
2. Барко В.І. Професійний відбір кадрів до органів внутрішніх справ (психологічний аспект): [монографія] / Вадим Іванович Барко. - К.: Ніка-Центр, 2002. - 296 с.
3. Беспалов Б.И. Психодиагностика профессионально важных качеств и профотбор диспетчеров / Борис Иванович Беспалов // Вестник МГУ. - 1998. - № 3. - С. 43-79. - (Серия 14 "Психология").
4. Бовин Б.Г. Методические рекомендации по психологическому изучению и отбору кандидатов в оперативные подразделения органов внутренних дел / Б.Г.Бовин, М.О.Калашников. - М.: МВД России, Научно-исследовательский центр проблем медицинского обеспечения, 1994. - 122 с.
5. Гуревич К.М. Умственное развитие школьников: критерии и нормативы / К.М.Гуревич, Е.И.Горбачева. - М.: Знание, 1992. - 80 с.
6. Дружинин В.Н. Психология общих способностей / Владимир Николаевич Дружинин (издание 2-е, дополненное; серия "Учебник нового века"). - СПб.: Питер, 1999. - 368 с.
7. Кондратьєв Я.Ю. Загальна характеристика психологічного забезпечення оперативно-службової діяльності органів внутрішніх справ: [лекція] / Ярослав Юрійович Кондратьєв. - К.: НАВСУ, 1999. - 39 с.
8. Основные виды деятельности и психологическая пригодность к службе в системе органов внутренних дел [справочное пособие] / под ред. Б.Г.Бовина, Н.И.Мягих, А.Д.Софронова. - М.: МВД России, Научно-исследовательский центр проблем медицинского обеспечения, 1997. - 344 с.
9. Приходько І.І. Оцінка та прогнозування ефективності професійного психологічного відбору курсантів різних спеціальностей вищого військового навчального закладу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.09 "Психологія діяльності в особливих умовах" / І.І.Приходько. - Харків, 2000. - 19 с.
10. Психологическая диагностика: [учебное пособие] / под ред. К.М.Гуревича, Е.М.Борисовой (Издание 2-е, исправленное). - М.: изд-во УРАО, 2000. - 304 с.
11. Рубинштейн С.Л. Способности / Сергей Леонидович Рубинштейн // Психология индивидуальных различий; под ред. Ю.Б.Гиппенрейтер и В.Я.Романова. - М.: ЧеРо, 2000. - 776 с.
12. Столяренко А.М. Юридическая педагогика: [курс лекций] / Алексей Михайлович Столяренко. - М.: ТАНДЕМ, ЭКМОС, 2000. - 496 с.
13. Теплов Б.М. Способности и одарённость / Борис Михайлович Теплов // Психология индивидуальных различий; под ред. Ю.Б.Гиппенрейтер и В.Я.Романова. - М.: ЧеРо, 2000.
14. Толочек В.А. Современная психология труда: [учебное пособие] / Владимир Алексеевич Толочек. - СПб.: Питер, 2005. - 479 с.
15. Шадриков В.Д. Психология деятельности и способности человека: [учебное пособие] / Владимир Дмитриевич Шадриков. - [2-е изд., перераб. и доп.] - М.: Логос, 1996. - 320 с.
16. Шмелев А.Г. и др. Основы психодиагностики: [учеб. пособие для студ. педвузов] / А.Г. Шмелев и коллектив. - М., Ростов-на-Дону: Феникс, 1996. - 544 с.

Article is devoted the analysis of sights at abilities as components of professk>nally important qualities, to revealing of the last at workers of operative services of militia. Structure of professkmally important qualities not homogeneous, but the kernel in them is made by professional abilities. Among such abilities at an investigated category of workers allocate the general and special.

Keywords: professionally important qualities, professionally significant qualities, abilities (communities and special), professional abilities, intelligence, psychological units of professional suitability.